

4. Gureva, M. and Rudneva, L. (2013), "System of indicative estimation of level and degree of ecologization of economy of region", *Rossijskoe predprinimatelstvo*, vol. 1, pp. 134-139.
5. Zajonchik, L. (1996), "Problems of increase of efficiency of export potential of services of motor transport are in the conditions of forming of market relations", Ph.D. Thesis, Kіivskij mizhnarodnij un-t civil'noї aviacії, Kyiv, Ukraine.
6. Poljakova, A. (2011), "Modernisation of structure of economic space of region", *Vestnik Cherepoveckogo gosudarstvennogo universiteta*, vol. 2, pp. 28-31.
7. Simarova, I. (2013), "The region is in the context of theory of economic space", *Izvestija vuzov. Sociologija. Jekonomika. Politika*, vol. 4, pp. 37-40.
8. Eliseeva, I. (2005), *Obshhaja teorija statistiki* [General theory of statistics], Finansy i statistika, Moscow, Russia.

УДК 69.003:658.012

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Колобердянко І.І., к.е.н., доцент, Коробов О.О.

*Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

koloberdjanko@ukr.net, alexander.korobov@mail.ru

Економічна глобалізація означає процес дедалі більшого розвитку всесвітньої економічної інтеграції, головними рушійними силами якого є лібералізація міжнародної торгівлі та руху капіталів, зростання темпів технологічного прогресу та формування інформаційного суспільства, дерегулювання. На сьогодні зовнішнє середовище, у якому працюють вітчизняні підприємства, характеризується суперечливими тенденціями позитивних зрушень у сфері поглиблення прозорості та співпраці з ринками зарубіжних країн, а також посиленням невизначеності, що спричинена посткризовими тенденціями та політичною нестабільністю всередині України. Отже, роль планування міжнародної економічної діяльності зростає через необхідність передбачення сценарію розвитку, можливості врахування загальнодержавних планів та коригування поточних і середньострокових програм підприємства. Базовою категорією механізму планування міжнародної діяльності підприємства є «планування», що визначається як процес визначення цілей на майбутнє та розробки шляхів їх досягнення. Планування слугує основою для розвитку внутрішньої системи підприємства з урахуванням впливу зовнішніх чинників і є однією з функцій менеджменту. Планування міжнародної економічної діяльності підприємства орієнтоване на визначення сильних і слабких сторін, визначається його організаційною структурою, впливає на фінансові результати та залежить від контрольних функцій. Значення планування можна пояснити необхідністю узгодження мети підприємства, результатів його діяльності з обсягом наявних ресурсів, що потрібні для виконання поставлених завдань. Стратегічне ж планування міжнародної економічної діяльності – це багатоступенева й розгалужена діяльність, яка охоплює всі аспекти організаційного та фінансового управління підприємством у контексті впливу зовнішнього середовища. Тому в процесі формування ефективної системи планування необхідно враховувати внутрішні особливості підприємства та зовнішні чинники.

Ключові слова: глобальна економіка, інвестиційний глобалізм, глобальний інвестиційний ринок, циклічно-кризовий розвиток, конкурентне бізнес-середовище, глобальний менеджмент, транснаціональні корпорації, інвестиційні корпоративні стратегії, глобальні інвестиційні проекти.

Колобердянко И.И., Коробов А.А. СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЕ / *Запорожский национальный университет, Украина*

Экономическая глобализация – это процесс все большего развития всемирной экономической интеграции, главными движущими силами которого являются либерализация международной торговли и движения капиталов, рост темпов технологического прогресса и формирования информационного общества, дерегулирование. Сегодня внешняя среда, в которой работают отечественные предприятия, характеризуется противоречивыми тенденциями положительных сдвигов в сфере углубления прозрачности и сотрудничества с рынками зарубежных стран, а также усилением неопределенности, вызванной посткризисными тенденциями и политической нестабильностью внутри Украины. Таким

образом, роль планирования международной экономической деятельности возрастает из-за необходимости предвидения сценария развития, возможности учета общегосударственных планов и корректировка текущих и среднесрочных программ предприятия. Базовой категорией механизма планирования международной деятельности предприятия является «планирование», определяется как процесс определения целей на будущее и разработки путей их достижения. Планирование служит основой для развития внутренней системы предприятия с учетом влияния внешних факторов и является одной из функций менеджмента. Планирование международной экономической деятельности предприятия ориентировано на определение сильных и слабых сторон, определяется его организационной структурой, влияет на финансовые результаты и зависит от контрольных функций. Значение планирования можно объяснить необходимостью согласования целей предприятия, результатов его деятельности с объемом имеющихся ресурсов, необходимых для выполнения поставленных задач. Стратегическое же планирование международной экономической деятельности – это многоступенчатая и разветвленная деятельность, которая охватывает все аспекты организационного и финансового управления предприятием в контексте влияния внешней среды. Поэтому в процессе формирования эффективной системы планирования необходимо учитывать внутренние особенности предприятия и внешние факторы.

Ключевые слова: глобальная экономика, инвестиционный глобализм, глобальный инвестиционный рынок, циклично-кризисное развитие, конкурентная бизнес-среда, глобальный менеджмент, транснациональные корпорации, инвестиционные корпоративные стратегии, глобальные инвестиционные проекты.

Koloberdyanko I.I., Korobov A.A. STRATEGIC PLANNING OF BUSINESS ENTITIES IN A COMPETITIVE ENVIRONMENT / *Zaporizhzhya National University, Ukraine*

Economic globalization is a process of increasing global economic integration and the main driving forces which are the liberalization of international trade and capital flows, the growth rate of technological progress and the information society or deregulation. Today the external environment, which employs domestic enterprises is characterized by contradictory trends of positive developments in the field of deepening transparency and cooperation with foreign markets, as well as increased uncertainty caused by the post-crisis trends and political instability in Ukraine. Thus, the role of planning of international economic activity increases due to the need of foresight scenario development, accountability of national plans and the adjustment of current and medium-term programs of the enterprise. Basic categories of international planning mechanism of the company is "planning" is defined as the process of setting goals for the future and develop ways of achieving them. Planning is the basis for the development of the internal system of the enterprise, taking into account the influence of external factors and is one of the functions of management. Planning the international economic activity of the enterprise is focused on determining the strengths and weaknesses, its organizational structure which affects the financial results and depends on the control functions. Importance of planning can be explained by the need to harmonize the goals of the enterprise, it's also performance with the amount of available resources needed to perform the tasks. Strategic planning is an international economic activity and a multi-stage and extensive activity that covers all aspects of organizational and financial management of the enterprise in the context of environmental effects. Therefore, during the formation of an effective planning system should take into account the internal and external factors of the enterprise.

Key words: global economy, investment globalism, global investment market, cyclically-crisis development, business environment, global management, multinational corporations, corporate investment strategies, global investment projects.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток ринкових відносин в Україні, поглиблення інтеграційних процесів, лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, прагнення підприємств розширити представництво своєї конкурентоздатної продукції на міжнародному ринку, вимагають постійного удосконалення підходів до управління міжнародною економічною діяльністю. В умовах нестабільності зовнішніх ринків, наявності негативних посткризових тенденцій, що проявляються в зменшенні попиту на товари та послуги, купівельної спроможності населення особливо гостро постає питання розробки та впровадження ефективної системи планування міжнародної економічної діяльності. Саме тому актуалізується проблема розробки основних аспектів механізму планування міжнародної економічної діяльності підприємства як засобу підвищення ефективності системи його управління в умовах функціонування на міжнародному ринку. На сучасному етапі глобалізації, з одного боку, через процеси диверсифікації, злиття і поглинання створюються корпорації глобального типу, з другого – формуються регіональні мегаблоки, а глобальна інституціоналізація динамізує міжнародні економічні відносини, сприяє інтеграційним мікро- та макротенденціям, уніфікуючи економічні й соціальні стандарти розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Базовим елементом глобальної економіки стає глобальний ринок, формування якого відбувається завдяки взаємодії й конвергенції національних, регіональних, транснаціональних ринків товарів, послуг, праці, фінансів, інвестицій, інновацій. Складні й суперечливі проблеми економічного глобалізму знайшли відображення в дослідженнях зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема Н. В. Бахчеванова [1] та М. Мак-Дональд [2].

Теоретичним та емпіричним дослідженням інвестиційної діяльності корпорацій у сучасній парадигмі стратегічного управління присвячено праці зарубіжних і вітчизняних дослідників – І. О. Бочана [3] та Я. Рамберга [4].

Водночас необхідним є поглиблення досліджень впливу глобалізації на формування й реалізацію інвестиційних корпоративних стратегій, особливо в умовах становлення глобального інвестиційного ринку, коли надконцентрація безпрецедентно мобільних фінансово-інвестиційних ресурсів у глобальних інвесторів супроводжують нерівномірність, нелінійність, асинхронність інвестиційних процесів, аналізом яких займалися І. В. Братко [5], В. В. Дорофійенко, Я. І. Жеребйов та В. М. Лобас [6].

Залучаючи капітал транснаціональних корпорацій у всезростаючих обсягах, ініціюючи масштабні енергетичні та інфраструктурні проекти з мобілізацією кредитних і портфельних запозичень на міжнародних фінансових ринках, українська економіка входить у глобально інвестиційну стадію розвитку. При цьому критичного значення набуває здатність державного й корпоративного менеджменту адаптуватися до умов і специфіки функціонування глобального ринку інвестицій, застосовувати новітні технології реалізації міжнародних інвестиційних проектів, які у своїх працях детально розглянули А. В. Омельченко [7] та І. М. Проценко [8].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є з'ясування суті, факторів та механізмів інвестування на глобальному ринку при стратегічному плануванні для формування конкурентоспроможних корпоративних бізнес-стратегій.

Об'єктом дослідження є процес розвитку конкурентних відносин суб'єктів інвестиційного бізнесу з питань стратегічного планування в умовах економічної глобалізації.

Предметом дослідження є передумови, фактори й особливості розроблення й реалізації корпоративних стратегій на глобальному інвестиційному ринку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стратегічне планування є однією з основних функцій стратегічного управління і являє собою процес прийняття управлінських рішень відносно стратегічного передбачення, формулювання стратегій, розподілу ресурсів, адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища та внутрішнього середовища організації [1, с. 41-69; 2, с. 250-279]. Саме воно задає перспективні напрямки розвитку підприємства, визначає основні види його діяльності, дозволяє пов'язати в єдину систему маркетингову, проектну, виробничу і фінансову діяльність. Завдяки стратегічному плану підприємства адаптуються до зовнішнього середовища, до розподілу ресурсів і внутрішню координацію діяльності з метою виявлення сильних і слабких сторін. Стратегічний план на великих підприємствах, як правило, довгостроковий. Але часовий період стратегічного плану для різних підприємств може бути різним, і те, що є довгостроковим для одного підприємства, може бути короткостроковим для іншого. Стратегічне планування на підприємствах має бути спрямоване на їх довгостроковий розвиток, досягнення високих темпів економічного зростання. Розвиток – це процес, у якому збільшуються можливості і бажання підприємства задовольняти свої бажання і потреби споживачів. Отже, стратегічне планування покликане забезпечити

необхідний економічне зростання і бажаний рівень розвитку підприємства на майбутній довгостроковий період.

У стратегічному плануванні важливу роль відіграє державне регулювання економічної політики, обґрунтування перспективних напрямків розвитку всієї ринкової системи.

Першим і найбільш відповідальним рішенням при стратегічному плануванні є вибір місії і цілей підприємства. Місія розкриває сенс існування підприємства, у якому проявляються відмінності даного підприємства від йому подібних. Іншими словами, місія – це головна мета підприємства. Місія і цілі – служать орієнтиром для всіх наступних етапів планування і одночасно накладають певні обмеження на напрямок діяльності підприємства при аналізі альтернатив розвитку [1, с. 112-113].

Щодо України, то тут стратегічне планування вміщує чотири види діяльності фінансових менеджерів. До них відносяться такі функції, що реалізуються в апараті управління [2, с. 113-114]:

1. Розподіл ресурсів включає планування розподілу ресурсів, таких як матеріальні, фінансові, трудові, інформаційні ресурси тощо. Стратегія ж функціонування підприємства будується не лише на розширенні бізнесу, задоволенні ринкового попиту, але і на ефективному споживанні ресурсів, постійному зниженні витрат виробництва.

2. Адаптація до умов зовнішнього середовища являє собою пристосування підприємства до ринкових умов господарювання, що змінюються. Ринкове середовище по відношенню до суб'єктів господарювання завжди вміщує сприятливі і несприятливі умови (можливості і загрози). Завдання цієї функції – пристосувати господарський механізм підприємства до цих умов, тобто скористатися перевагами в конкурентній боротьбі і запобігти різним загрозам існуванню організації будівельного комплексу.

3. Координація і регулювання припускає узгодження зусиль структурних підрозділів фірми для досягнення мети, передбаченої стратегічним планом. Стратегія підприємства включає складну систему взаємно зв'язаних цілей і завдань. Декомпозиція цих цілей і завдань передбачає їх розділення на дрібніші складові і закріплення за відповідними структурними підрозділами та виконавцями (побудова дерева цілей та критеріїв їх оцінки). Цей процес відбувається не спонтанно, а на плановій основі, що фіксується в стратегічному плані. Об'єктами координації і регулювання є внутрішні виробничі операції.

4. Організаційні зміни передбачають формування організації, яка забезпечує злагоджену роботу персоналу управління, розвиток стратегічного мислення менеджерів, врахування минулого досвіду стратегічного планування. У підсумку ця функція проявляється в проведенні різних організаційних перетворень на підприємстві, наприклад, у перерозподілі функцій управління, повноважень і відповідальності працівників апарату управління; створенні системи стимулювання, що сприяє досягненню мети стратегічного плану, тощо.

Механізм планування міжнародної економічної діяльності по суті – це процес, що має бути поетапним і включати такі складові:

- аналіз стратегічних проблем, що передбачає дослідження зовнішнього ринку, аналіз факторів зовнішнього середовища підприємства;
- прогноз майбутніх умов діяльності та визначення перспективних завдань, що включає формування списку першочерговості цілей, вибір оптимального варіанта розвитку, визначення матеріальних та організаційних засобів розвитку підприємства;
- аналіз можливих аспектів функціонування фірми та розробка оптимального варіанта здійснення міжнародної економічної діяльності [3, с. 99].

В Україні ж структура механізму планування міжнародної економічної діяльності представлена такими елементами:

1. Формування цілей і завдань підприємства в напрямку міжнародної економічної діяльності.
2. Аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища.
3. Аналіз існуючих проблем та можливі шляхи їх вирішення.
4. Оцінка оптимізації діяльності за різними критеріями.
5. Розробка системи планування та реалізація стратегічного плану.
6. Контроль за виконанням системи планування економічної діяльності.
7. Оцінювання і коригування стратегічного плану [4, с. 114].

Схематично механізм планування міжнародної економічної діяльності зображено на рис. 1.

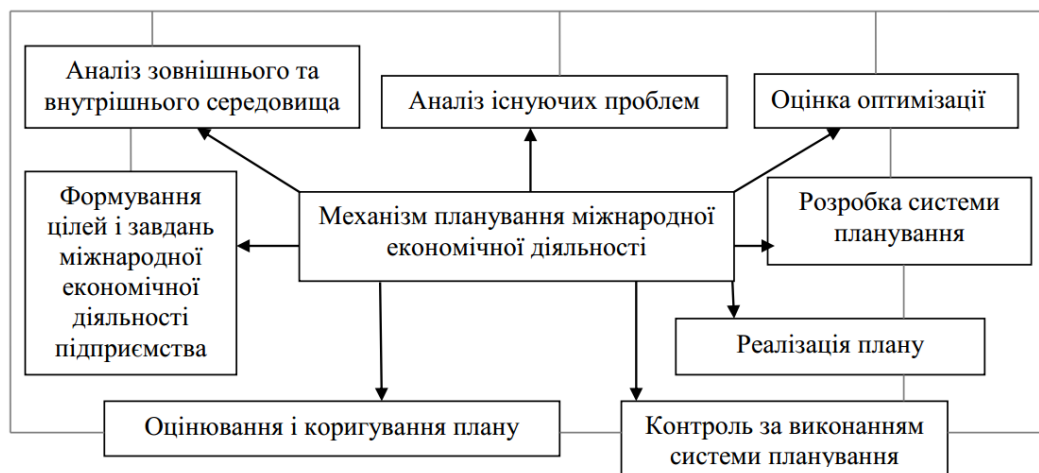

Рис. 1. Механізм планування міжнародної економічної діяльності підприємства [4, с. 211]

Виходячи із особливостей функціонування вітчизняної економіки та розвитку світового господарства в сучасних умовах посилення процесів глобалізації та інтернаціоналізації, представлені напрями та механізм інтеграції України в глобальне конкурентне середовище, і на основі проведеного дослідження викладаються такі, найбільш важливі висновки та рекомендації: структура глобального конкурентного середовища може бути охарактеризована як дворівнева. На макрорівні – це сукупність регіональних конкурентних середовищ, які формуються під дією процесів міжнародної економічної інтеграції; на мікрорівні – процес транснаціоналізації, який здійснюється в різних напрямках та формах. При цьому на формування і розвиток глобального конкурентного простору об'єктивно впливають фактори, такі як: науково-технічний процес, інтернаціоналізація виробництва, лібералізація торгівлі, формування світового валютного ринку. Розвитку глобального конкурентного середовища притаманні певні особливості, що визначають його функціонування в сучасних умовах [4, с. 212].

Розвиткові глобального конкурентного середовища на українських підприємствах притаманні такі фактори:

- а) посилення ролі нецінової конкуренції;
- б) поява нових перспективних груп країн (нові індустріальні держави, окремі країни перехідної економіки);
- в) динамізм економічного розвитку глобального конкурентного середовища;
- г) посилення інтеграційних процесів між країнами світу та нерівномірність розвитку й реалізації форм міжнародної економічної інтеграції;
- д) міжнародна координація правових аспектів економічної діяльності. Дослідження підтверджує гіпотезу про двоїстість мотивів поведінки глобальних гравців (транснаціональних банків та інституційних інвесторів) на різних етапах розвитку криз, коли

спекулятивна стимуляція ринку призводить до його дестабілізації із згоранням інвестиційної активності і портфельних, і прямих інвесторів [5, с. 567].

Відомо, що глобальна природа сучасної фінансової кризи проявляється в безпрецедентній дискредитації динаміки фондових ринків, різкому падінні капіталізації компаній, зниженні обсягів прямого зарубіжного (14,9% та 42,9%) та іноземного (15,7% і 37,1%) інвестування відповідно у 2008-2009 рр., порівняно з 2006-2007 рр., коли їх щорічний приріст становив 5-9% [8, с. 326].

Основна мета стратегічного планування полягає в моделюванні майбутньої успішної діяльності організації будівельного комплексу. Водночас підтверджено, що наявні нерівномірності в нагромадженні й перерозподілі капіталу за відсутності ефективної системи інституціонального забезпечення глобального економічного розвитку обумовлюють тренд істотного відставання регуляторних механізмів від динаміки глобального інвестування, коли вони стають неадекватними зростаючим масштабам транснаціонального інвестиційного бізнесу.

Глобальній економіці притаманна акселерація кризових явищ і процесів, що виконують деструктивно-руйнівну і структурно оновлювальну роль [6, с. 98].

Стратегія ж розвитку підприємства, що здійснює економічну діяльність, повинна мати комплексний характер і включати одну або декілька узгоджених між собою стратегій. У ролі основних елементів комплексної стратегії розвитку, що відображає її орієнтацію на забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємства, виступають взаємопов'язані складові, компоненти та параметри, що наведені на рис. 2 [7, с. 200].

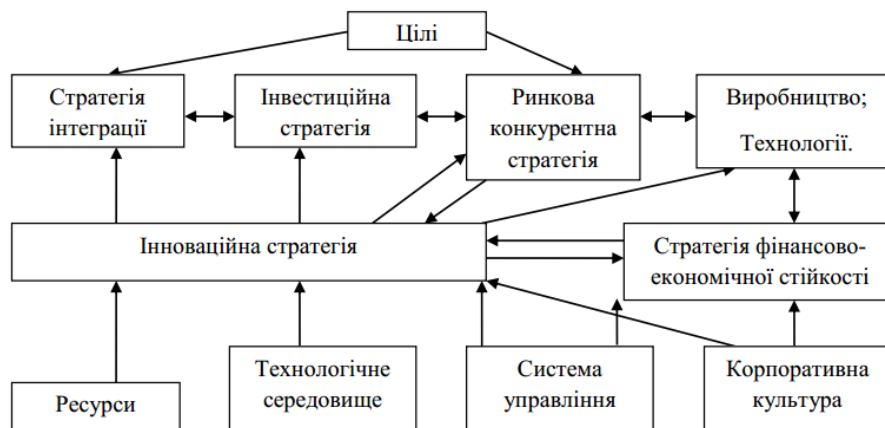

Рис. 2. Розвиток глобальної системи стратегічного планування діяльності підприємства [4, с. 202]

Система стандартних антикризових заходів, що не завжди успішно реалізуються на державному й міждержавному рівнях, повинна містити не тільки фінансову підтримку, міжнародну стандартизацію державного нагляду за фінансово-інвестиційними установами та ринками, але й орієнтуватися на забезпечення транспарентності й надійності фінансової інформації, упровадження дієвих принципів, норм і процедур урегулювання інвестиційних міжкорпоративних і міждержавних проблем і конфліктів.

Формування стратегії розвитку підприємства має охоплювати такі ключові елементи:

- усвідомлення місії підприємства, яка є основною метою діяльності підприємства та визначає пріоритетні напрями стратегічного розвитку підприємства. Також сюди відносять аналіз загального періоду формування стратегії, головною умовою якого є передбачуваність розвитку економіки в цілому та кон'юнктури споживчого ринку в тому числі;
- визначення стану зовнішнього середовища та аналіз його впливу на діяльність підприємства. Формування ефективних форм взаємодії із зовнішнім середовищем та взаємозв'язків у внутрішньому середовищі підприємства;

- оцінка сильних і слабких аспектів діяльності підприємства, що визначає можливості внутрішнього потенціалу підприємства і має на меті виявлення рівня його конкурентоспроможності;
- вибір ключової стратегічної моделі розвитку підприємства з урахуванням стадії його життєвого циклу;
- розробка системи стратегічних цілей підприємства з урахуванням визначальної стратегічної моделі розвитку підприємства;
- аналіз цільових показників стратегічного управління розвитком підприємства по періодах реалізації та формулювання політики стратегічного управління за окремими найбільш важливими напрямками діяльності підприємства;
- прогнозування плану розвитку ринків, де функціонує підприємство з урахуванням чинників зовнішнього середовища, розроблення альтернативних стратегій розвитку підприємства та сценаріїв їх реалізації [8, с. 324].

Отже, стратегія розвитку підприємства – це сукупність головної мети і основних способів досягнення накресленої мети. Інакше кажучи, розробка стратегії підприємства означає визначення загальних напрямків його розвитку.

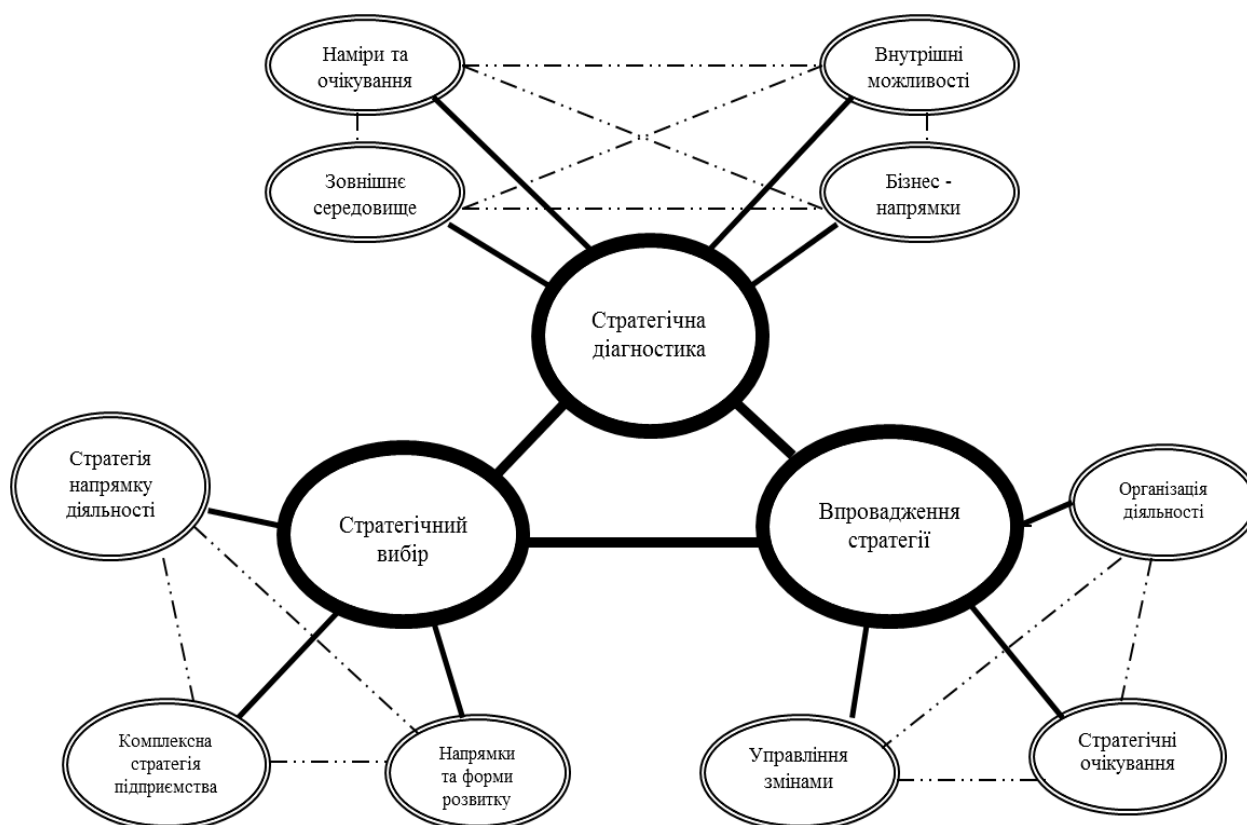

Рис. 3. Стратегічне планування в системі глобальних економічних відносин [8, с. 325]

Підсумовуючи, можемо констатувати, що зростання ролі мобілізації ресурсів у нестабільному глобальному інвестиційному середовищі робить можливим використання не тільки прагматичних економічних параметрів інвестиційного клімату, сформованих у консервативному національно-правовому полі, але й індикаторів інвестиційного іміджу та бренду як країни, так і окремих корпорацій та проектів.

У висококонкурентному інвестиційному середовищі важливе значення має досконала технологія калькуляції витрат. Аналіз показав, що впровадження ABC-методу забезпечує перехід поточного інструментального аналізу до дій стратегічного плану, коли керівництво

компаній отримує адекватну інформацію для усунення неприбуткових видів діяльності та здійснення управлінських інновацій.

ВИСНОВКИ

Можна підсумувати, що механізм планування економічної діяльності підприємства являє собою комплекс заходів управлінського характеру, що застосовуються керівництвом у сфері міжнародної економічної діяльності з метою ефективного формування цілей та оптимізації майбутнього стану.

Результативність механізму планування МЕД залежить від організації процесу планування, а також від чіткості та узгодженості дій усіх його елементів. Необхідно підкреслити, що запорукою успішного функціонування підприємства є формування стратегії його розвитку, яка дає змогу зосередитись на головних проблемах і відкинути другорядні; визначити й скоординувати дії з реалізації місії й основних цілей фірми, шляхи її перетворення в новий стан, а також способи використання необхідних для цього ресурсів.

Саме від того, наскільки правильною та доцільною буде обрана стратегія, залежить ефективність господарської діяльності підприємства та його конкурентоспроможність на міжнародному ринку. У процесі формування стратегії не повинно бути хаотичності. Необхідно усвідомлювати свою позицію на ринку та будувати стратегію «знизу вгору», підлаштовувати внутрішні можливості підприємства та його позиції на ринку під ринкову ситуацію. Чітко сформована та аргументована стратегія розвитку підприємства дає можливість визначити стратегічні цілі для управлінців та способи їх досягнення, уникнути ризиків, раціонально розпоряджатися ресурсами тощо. Отже, удосконалення механізму планування міжнародної економічної діяльності підприємства створить можливості для перевірки правильності основних параметрів планування на підприємстві, і дій, які підвищать ефективність його діяльності на зовнішньому ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахчеванова Н. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / Н. В. Бахчеванова. — Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. — 403 с.
2. Мак-Дональд М. Стратегическое планирование маркетинга / М. Мак-Дональд. — СПб. : Питер, 2000. — 320 с.
3. Бочан І. О. Основи економічної теорії: інституціональний підхід : навч. посіб. / І. О. Бочан. — К. : Знання, 2012. — 211 с.
4. Рамберг Я. Міжнародні комерційні трансакції / Я. Рамберг. — К. : ЗЕД, 2012. — 624 с.
5. Братко І. В. Правове регулювання міжнародної технічної допомоги : стан, тенденції та перспективи розвитку : монографія / І. В. Братко. — Одеса : Фенікс, 2011. — 248 с.
6. Дорофійенко В. В. Стратегическое управление : учеб. пособ. / В. В. Дорофійенко, Я. И. Жеребьев, В. М. Лобас. — Макеевка : ДонГАСА, 2000. — 206 с.
7. Омельченко А. В. Система та правовий статус суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні / А. В. Омельченко. — К. : Адвокат, 2011. — 578 с.
8. Проценко І. М. Становлення та розвиток принципу взаємної економічної вигоди в міжнародному економічному праві : навч. посіб. / І. М. Проценко. — К. : КУП видав, 2011. — 1025 с.

REFERENCES

1. Bakhchevanova, N.V. (2010), *Mizhнародni ekonomichni vidnosyny* [International Economic Relations], textbook, Kharkov National University, Kharkiv, Ukraine.
2. Mak-Donald, M. (2011), *Stratehicheskoe planirovaniye marketynha* [Strategic planning in marketing], textbook, Piter, Saint Petersburg, Russian Federation.
3. Bochan, I.O. (2012), *Osnovy ekonomichnoi teorii: instytutsionalnyj pidkhid* [Basic economic theory: an institutional approach], textbook, Knowledge, Kyiv, Ukraine.

4. Ramberg, Ya. (2012), *Mizhnarodni komercijni transakcii* [International Commercial Transactions], textbook, Kyiv, Ukraine.
5. Bratko, I.V. (2011), *Pravove rehuliuвання mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy: stan, tendentsii ta perspektivy rozvytku* [Legal regulation of international technical assistance status, trends and prospects], monograph, Phoenix, Odessa, Ukraine.
6. Dorofyenko, V.V., Zherebev, Ya.Y. and Lobas, V.M. (2000), *Stratehycheskoe upravlenye* [Strategic management], textbook, Makeevka, DonHASA, Ukraine.
7. Omel'chenko, A.V. (2011), *Systema ta pravovyj status subiektiv zovnishnoekonomichnoi diialnosti v Ukraini* [System and the legal status of foreign economic activity in Ukraine], textbook, Lawyer, Kyiv, Ukraine.
8. Protsenko, I.M. (2011), *Stanovlennia ta rozvytok pryntsyphu vzaiemnoi ekonomichnoi vyhody v mizhnarodnomu ekonomichnomu pravi* [The formation and development of the principle of mutual economic benefit in international economic law], textbook, Protsenko, Kyiv, Ukraine.

УДК 332.021.8

ПОБОЧНЫЕ ЭФФЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Ткачук А.Е., к.с.-х.н., доцент

*Запорожский национальный технический университет
Украина, 69063, г. Запорожье, ул. Жуковского, 64*

oferta@bigmir.net

В статье рассматривается реализация важнейших задач, стоящих перед земельной реформой – повышение эффективности использования земельных ресурсов и сохранение их плодородия. Проанализирован процесс изменения объемов производства продукции растениеводства АПК Украины за последние два десятилетия в процессе реформирования земельных отношений. Выявлены факторы, оказавшие влияние на достигнутые результаты в производстве продукции растениеводства, а также связанные с ними побочные эффекты. Рассмотрена проблема в экологическом аспекте реализуемой реформы, связанная с сохранением и повышением почвенного плодородия, ее причины и предложены пути ее решения. Проанализированы тенденции и перспективы наращивания производства растениеводческой продукции в стране на ближайшие годы; выявлена возрастающая роль крупных агрохолдингов в производстве и экспорте выращиваемых культур. Отмечено одностороннее стремление к увеличению валового продукта производства, стремление к прибыли при полном игнорировании экологической составляющей – сохранения почвенного плодородия. Фактически, в течение данного периода, происходила эксплуатация плодородия почв, характеризующаяся интенсивным выносом основных элементов питания с валовым урожаем сельскохозяйственных культур и символической их компенсацией. Оценка эффективности использования земельных ресурсов в Запорожском регионе показала, что доля минеральных удобрений в формировании урожая составила 27%, остальные 73% достигаются за счет естественного плодородия почв. Баланс по всем элементам питания и по всем культурам питательных веществ в почвах, начиная с 2000 года, был отрицательным. Стремление к повышению экономических показателей не оправдывает игнорирования внушительных побочных эффектов, в том числе значительного сокращения природных богатств, снижения почвенного плодородия, деградации земель. Украинские земли, бесспорно, являются национальным достоянием и могут стать источником экономического процветания государства. Автор уверен в том, что с целью сохранения, поддержания и роста почвенного плодородия используемых земель необходимо на законодательном уровне закрепить ответственность и обязательства всех различных по масштабу хозяйственных субъектов, которые используют этот ресурс. Государство в лице соответствующих институтов обязано разработать действенную систему мониторинга почвенного плодородия, разработать механизм по его восстановлению и компенсации соответствующих потерь.

Ключевые слова: земельная реформа, структура посевных площадей, почвенное плодородие.

Ткачук О.Ю. ПОБІЧНІ ЕФЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ / *Запорізький національний технічний університет, Україна*

У статті розглядається реалізація найважливіших завдань, що стоять перед земельною реформою – підвищення ефективності використання земельних ресурсів і збереження їх родючості. Проаналізовано